

OLÁH JÁNOS

Egy rózsaszál a puskacsőben

A szélfúvásban megtoroklottak a téli havak. Mindenki a farsangi bála készülődött. Pedig kisebb gondja is nagyobb lett volna ennél a falunak, hiszen háború dúlt kint a nagyvilágban. A rádió és az újságok amúgy is kétkedve fogadott, diadalittas jelentéseit teljesen átírták annak a néhány sebesülten hazatért hadfinak a szomszéd meg a harmadik faluból ideszivárgó beszámolóit, szerencsére a falut eddig megkímélte a Gondviselés a közvetlen veszteségektől, akik a poklok poklát megjárva mesebeli megpróbáltatásokról számoltak be a szavaikat szent borzadállyal habzsoló közönségnek. A sok kósza hír összezavarta az emberek fejét. Az automata fegyvereiből ezer golyót okádó vérszomjas partizánok sáros-büdös bakancsban a harcterek valódi földjét taposták, ugyanakkor a táltosok, angyalok, boszorkák lakta hiedelemvilágba is beköltöztek, csak hogy az érzékenyebb idegzetű falusiakat álmukban is kísérthessék. A fél lábát vesztett Józsi, a tüdőlovástól köhécselő Sanyi és a többiek, akik e mesebeli lényekkel szembeszálltak, harcoltak, helyálltak és megsebesültek, maguk is valamelyest e rémálmokba menekült mitikus világ részeivé váltak, egészen és otthonosan nem tudta visszafogadni őket többé a környezetük.

Az újabb, a falura is kiterjedő mozgósítás rémével senki sem akart szembenézni. Mindenki tudta, hogy bekövetkezik, de gondolni nem akart rá, felejtetni és mulatni inkább. Felröppentek a girlandok. Az iskolai osztálytermek – amelyek a mulatság helyszínül kiszemeltettek – nehéz olajszagát a rendezők olcsó parfümök savanyúcukorka-illatával próbálták enyhíteni. Mindenki igyekezett a segítségükre sietni, a takarítás, a helyszín átrendezése, az ital- és az ételkínálat biztosítása, a műsor megszervezése, a malacbanda toborzása szinte egyetlen pillanat műve volt. Az egyetemes felbolydulás csaknem mindenkit megfertőzött, öreg, fiatal egyként az előkészületekkel volt elfoglalva.

Az általános buzgalom Szakcsi Pistára is átragadt. Ha a közös tennivalókból nem is vállalt részt, a maga módján elszántan készült a mulatságra. Tudomásul vette, ott a helye, ez a végső kihívás, amely elől nem térhet ki. Tudta, itt az öltözet minden. Habár az a világ elmúlt, amelyben a népviselet a falu hierarchikus

rendjének minden rezdülését s a teljes közösség elkötelezettségét, a múlt és a jövő gyújtópontjában való létezés üzenetközvetítő hitét is megjelenítette, a rítusképző ösztön s a külsőségek iránti mély tisztelet azonban mindenkiben megmaradt. Talán még görcsösebben ragaszkodtak hozzá, mint annak idején, a hagyomány szakrális jelenidejének s a virágos képzelet szabad burjánzásának korában. Szakcsi városjárt inas-ként mélyen lenézte ezt az amúgy is a szétzúllás küszöbén toporgó világot, habár innen vétetett és ide szándékozott visszatérni. Nem és nem akart alkalmazkodni hozzá, de érezte, viszonyulnia azért mégis, mindenekelőtt kötelező. A kivagyis módos parasztok – csizma, fehér ing, fekete mellény, pörge kalap – öltözetébe bújni, szegény félárva gyerek lévén, nemcsak hogy módja nem volt, a szokásjoggal s az ízlésével is ellenkezett. Férfi létére kötényt kötni, sváb papucst húzni, hát ezt végképp nem tudta volna elképzelni magáról. Maradt hát, aki volt, városi gigerli, afféle faluba visszatért, szegényes kivitelű Jávor Pali. Sárga cipő, sötét öltöny, bordó csokornyakkendő, mintha éppenséggel most lépett volna le valamelyik pesti külváros kabarészínpadának deszkáiról. A csitri lányok mindenesetre bolondultak érte.

Pista tudatában volt hódítási képességének, így is lépett be a bálterembe, teljes harci díszben. Szerette volna learatni a lányok szeméből feléje sugárzó elismerést, szeretett volna mindegyikük előtt a válogató kupec fennhéjázásával elsétálni, szándéka azonban egy váratlan jelenség zátonyán megfeneklett.

Nem mintha eddig Pirit nem ismerte volna, hiszen a faluban mindenki mindenkit ismert, de a vele egyívású szegény árva lányra, valószínűleg önkéntelenül követve az anyai intenciókat, nem sok figyelmet fordított. Ahogyan egyébként hódolóin kívül senkire se, hazalátogatásainak minden idejét s összes energiáját az előttük való pózolás kötötte le. Egész kis rajongótábor alakult ki körülötte, talán mondani sem kell, hiszen természetes, hogy ebben a táborban a lányok voltak többségben. De nemcsak a lányok, a fiúk is szájtátra hallgatták Pista minden szavát, bámulták filmvászonról koppintott külvárosi eleganciáját. Némelyikük utánozni is próbálta, de hiába, csak annyit ért el vele, hogy nevetség tárgyává tette magát. A hódolói most is azonnal körbeállták, de ő makacsul, bár csetlőn-botlón kitántorodott közülük.

Képtelen volt Piri tekintetét elkerülni, pedig a lány nem is őt nézte. Egy papírvirág-csokrot próbált éppen, a gyűrött szirmokat kisimogatva, életre kelte-

ni. Látszólag ez a tevékenység kötötte le minden figyelmét. Nem kizárt azonban, hogy holmi delejes energiákat mozgósítva Pista megbabonázásán fáradozott, lehet, nem véletlenül tartották a faluban egyik s mások boszorkánynak. Pedig Piri lelkében nyoma sem volt semmiféle fondorlatnak, ez a lélek egyszerű volt, ugyanakkor megfejthetetlen, mint a legtöbb természeti jelenség, hasonló a búzamezők fölötti mocanatlan, túlfűtött levegő titkaiból életre kelt délibáhhoz. Nemcsak Pista szédült meg. A látvány, a Piri-jelenség a táncteremnek szinte minden vendégét, az irigykedő vetélytársnőket, a kedvesük körül legyeskedő házasulandó ifjakat, de még a meglett családapákat is elbolondította. Pedig Piri aztán tényleg semmit nem tett azért, hogy a figyelem középpontjába kerüljön, nem illegette magát, nem pirosította sem az arcát, sem a száját, az öltözéke is a lehető legegyszerűbb volt, semmivel sem díszesebb, kihívóbb annál, amit egy szegény, félárva falusi lány akkoriban errefelé megengedhetett magának. Megbújt a sokaságban, mint perjefű között a réti boglárka. Mégis botrányt sejtető, vihar előtti csönd kerekedett körülötte, ahol csak megjelent. Ez a titokzatos erő talán nem is belőle, hanem valamiféle léten túli forrásból fakadt, és ő csupán véletlenségből szemeltetett ki e hatáskeltés alányának. A helyzet Pirit legalább annyira zavarba hozta, ha nem jobban, mint áldozatait.

Piri öntudatlanul volt olyan, amilyen, mint a pipacs: néhány gyűrött szírom, és mégis lángoló, egyszerre közönséges és rafinált kihívás. Nem akart ő semmit. Pontosabban még a semmit sem akarta. Egyszerűen ráhagyta magát a világra, más szóval Isten elrendelésére, így aztán a lelkiismeret-furdalás rémképeitől sem kell rettegnie, legalábbis ezt remélte. Talán éppen ez a nyíltan vállalt akaratlanság volt az, ami szándéka ellenére ennyire kihívóvá tette viselkedését.

Pista eddig is hallott már a Piri körül röpködő, darázsmérgű pletykákról, de a lány lényének közvetlen sugárzása most érintette meg igazán először. Ez az érintés nem volt sokkoló hatású, finom volt és alattomos, már-már észrevétlen. Pista azonban érezte, halálos mérge lappang benne, mint a lódarázs csípésében. Talán éppen ezért próbálta játszani a kívülállót. Az ajtófélfának támaszkodva, közönyt mímelő fölényel szemlélte az eseményeket. Rossz ripacs vagyok, vallotta be magának, mert érezte, végérvényesen elveszett. Mindez akkor vált különös, késpege-bizonyossággá, amikor felcincogtak a hegedűk, megpendült a cimbalom, és Savoó Jóska, ez a

csizmás, lajbis zsírosparaszt-fi elindult Piri felé, hogy táncra kérje.

– Valami baj van? – a baráti aggodalommal áthatott, némi gúnyos felhangtól sem mentes kérdés – azt se tudta, kitől származik – úgy hatott rá, mintha ólmos bottal ütötték volna fejbe. Szédülni kezdett és hányinger környékezte, de nem hátrált meg. Egyensúlyát keresve, mégis határozottan indult el ő is Piri felé. Egyszerre értek oda. Ekkoriban kezdett elterjedni a városi divat faluhelyen is, amely szerint nem az anyjától kérték táncba a lányt, hanem egyenesen az érintett elé járultak kívánságukkal a legények. És e szemérmetlen szokással egyetemben a lekérés addig ismeretlen joga is egyre népszerűbbé vált az ifjúság körében.

– Szabad? – kérdezték egyszerre. Piri nem jött zavarba. Tüntetően nyugodt maradt. Kivárta a hatásvizületet, aztán egy tűnékeny, fölényes mosoly kíséretében Pistának, a „gyüttmönt” senkinek nyújtotta a kezét. Egy pissenés nem hallott, de lélekben egyként hördült fel a báli közönség. Mert hát ez azért mégsem járta. A Szakcsi-tábor hangulata is Piri ellen fordult. Mert hát a falu íratlan törvényei ellen – amelyek között első helyen állt az erőseket, a gazdagokat megillető előjogok szavatolása – lehet lázadni, ahogy ők tették, de elvárásait mosolyogva semmibe venni arcátlanság, akkor is, ha olyan faluszépe tündérkisaszony próbálkozik vele, mint Piri. Pista érzekelte, hogy a közvélemény egésze – beleértve a saját híveit is – ellene fordult. Szívesen visszavonult volna, de nem tehetette. Csakis és egyesegyedül Piri iránt érzett elkötelezettséget, sem a falu, sem a barátok, de még az édesanyja véleménye sem érdekelt. Történjék hát, aminek történnie kell, gondolta, de talán nem is gondolta, az elszánás az érzékeiből kristályosodott ki, s nem a gondolataiból, amikor egy útonálló határozottságával félretolta Savoót. Tekintete egyenesen Piri riadt, madárszárny-verdesést idéző sárgásbarna íriszébe hatolt. Fájt, minden fájt, ami megtörtént, de közben érezte, bárhogyan szeretné, semmi sem történhet másképpen, mint ahogyan történik.

Savoó a falu legelső legényeként nem szokott hozzá, hogy csak úgy egyszerűen levegőnek nézzék. Ráadásul egy ilyen „gyüttmönt” Szakcsi Pista. Megpróbált lökdösődni, Pista azonban Pirivel a karján nevetve siklott el előle. Savoót ez mérhetetlenül felbőszítette, nem mutatta ki a felháborodását, de magában kérlelhetetlen bosszút esküdött. Jó, tudjuk, eskü és esküszegés fájdalmas létünk alapja, de akkor

is, Pista talán mégsem cselekedett ésszerűen, amikor semmibe vette ellenfelét ahelyett, hogy valamiféle lovagi tornára emlékeztető félig igazi, félig jelképes küzdelemre szólította volna fel.

Mentségére legyen mondva, teljesen bódult állapotban cselekedett, Piri sebtében szedett vadvirágcsokor-szépségének bámulásán kívül semmi mással nem volt hajlandó törődni. Elandalodásra azonban nem volt idő, a banda hirtelen szilaj csárdásba kezdett. Pista megértette, a cselekvés ideje jött el. Így aztán egyáltalán nem lepődött meg, amikor alig pár lépés megtétele után Savoó fullajtárjai megjelentek a színen, és elkérték tőle Pirit, de csak azért, hogy azonnal továbbadják Savoónak. Pistában felforr a méreg. Neki is voltak itt jó emberei, mi több, rajongói, de neki eszébe sem jutott, hogy őket használja fel Piri megszerzéséhez. Egyedül akart megharcolni Piriért, Savoóval vagy bárkivel, de egyedül, mert úgy gondolta, ez a bódult kívánczóság csakis az ő ügye, senki másnak nincs köze hozzá. Az elképzelésén most sem akart változtatni, amikor kiderült, Savoó egész hadsereget mozgósított ellene. Leintette a segítségére tétován be-bejelentkező fiúkat, hagyjátok, elbírok én velük magam is. A fiúk megkönnyebbülve, de szinte álmélkodó tisztelettel vonultak vissza, dermedt tekintettel bámultak a semmibe, várták, mi lesz.

Egyetlen mozdulattal félreterelte a Savoó udvartartásához tartozó sihedereket, s visszakérte, nem, nem kérte, követelte Pirit.

Piri úgy röppent Pista karja közé, mint mézes bogáncskóró virágára a bódult, fecskefarkú lepke. Hátravetette a fejét, és fölnevetett. Felhőtlen boldogsága azonban nem tarthatott sokáig. Erre ő is számított. Nem lepődött meg a rászegeződő botránkozó tekintetek sokaságán. Már-már kihívóan nézett vissza. Mennyi fájdalom, mennyi keserűség, mennyi elfojtott megalázottság volt e kihívásban, azt senki sem tudta, de nem is tartozik rájuk, gondolta Piri, és boldogan borult Pista nyakába.

– Látod, látod őket? – kérdezte diadalittas büszkeséggel. Közös győzelem volt ez: az egész falu a két lenézett, százszor megszegyenített, megalázott árvagyerek boldogságát irigyelte most. Pukkadjatok meg, gondolta Piri, és bolondos fintorral viszonzta a vizslató tekinteteket, csaknem a nyelvét is kiöltötte az avatatlan kíváncsiskodókra. Elvárta volna, hogy Pista is felhőtlenül örüljön közös győzelmüknek, de Pista ekkor már egészen mással volt elfoglalva. Piri riadtan látta meg a fiú tekintetében fellob-

banó üzött-vad éberséget. Kicsit meg is sértődött azon, hogy Pista kifelé figyel, de mire sértődöttségének hangot adhatott volna, vége is volt az idillnek. A malacbanda új, ropogós dallamra hangolt, mintha menyasszonytáncba indítaná őket. Pörögni kezdtek hát, s feszült várakozással néztek egymásra.

Savoó a kikoszorazástól megszegyenülve látszólag visszavonulót fűjt, még el sem érte azonban a szűkebb kompániája által birtokba vett sarkot, a tekintetével máris harcba indította az embereit, akik azonnal körülvették a táncoló párt. Egyelőre egyikük se merte lekérni Pirit, vállvonogatva próbálták egymásra háritani a feladatot. Aztán végül egyikük mégis rászánta magát, és megtorpantva a lebegő párt, elébük állt.

Pista minden előzetes elhatározását feledve átengedte Pirit a bárgyún vigyorgó fiúnak. Piri nem tudta értékelni ezt az értelmetlen nagylelkűséget. Szemrehányó pillantása szíven ütötte Pistát, akit egyébként is letaglózott saját ostoba tehetetlenkedésének fölismerése. Sóbálvánnyá meredve állt a terem közepén, a táncoló párok között. Szeme sarkából látta, Savoó elindult az övéi közül a táncoló pár felé, hogy birtokba vegye Pirit, akit jogos jussának tekintett. Pista úgy döntött, ezt a szégyent, lesz, ami lesz, de ő nem várja ki. Nem elsőbálozó volt, ismerte jól a szabályt: visszakérés nincs, ez azonban rendkívüli helyzet, gondolta, s neki előjogai vannak. Még mielőtt Savoó cselekedhetett volna, visszakérte Pirit. A legény Pista várakozásával ellentétben nem ijedt meg, nem vonult vissza, lekapta a papucsát, és kedélyesen Pista orrára csapott vele.

– Coki, ne! – mondta. – Nem úgy van az! – és továbbsiklott Pista elől Pirivel a karján. Savoó nevetve szemlélte a jelenetet, Pista a szeme sarkából még azt is látni vélte, hogy az ujjával csettintett hozzá.

Pista szeme szikrát vetett a fájdalomtól. Az orra vére is eleredt, a vért a keze fejével mázolta szét az arcán. Tudta, nem nyújt valami bizalomkeltő látványt. A báli közönség többsége, mint afféle potenciális vesztestől, valóban undorral fordult el tőle. Nem lepődött meg, szinte várta ezt az árulást, amely egyébként eltörpült a Piri szeméből feléje sugárzó kutyahúság ragyogása mellett. S ez boldogsággal töltötte el. Azonban úgy érezte, a becsület parancsát nem kerülheti meg, semmit sem hagyhat megtorlatlanul. Elindult az ökle, minden fontolgtatás nélkül, kíméletlenül. Mint beteg káposztalepkék rebbentek ki az áldozat szájából a fogak. Ez azért már hadüzenet volt a javából.

– Gyere, gyere, menjünk innen! – rángatta Piri Pista zakóját, Pista azonban nem tágitott. Maradt, hogy szembenézzen a maga szitotta veszéllyel. A Savoó-banda tülekedve indult az ifjú pár felé.

– Vigyázzatok, kés van nála! – hangzott a háttérből. Valaki láthatta, amint Pista a farzsebéhez kap. A figyelmeztetés hatásos volt, a furkósbot ütése hátulról, a tarkóján érte Pistát, akinek a kés a zsebében maradt. Tántorogva hátrált a falhoz, próbált megtámaszkodni s szembenézni a támadóival, de hiába, a lábából kifutott az erő, s lassan ülő helyzetbe zsugorodott, akár egy embrió. Így nézett szembe tehetetlenül a támadóival. Végérvényesen tudomásul kellett vennie, amit régóta sejtett, senki sincs a teremben, aki Savoóékkal szemben az ököljog szintjén mellállna, de Pirin kívül még olyan se, aki akár csak egy elrebbenő szóval a pártját fogná, vagy egy rokonszenv-pillantást vetne feléje. Rideg, kardacélt roppantó csönd süttött nemcsak a télhideg falakból, a gyerekkori iskolapajtások szeméből is.

A támadók fenyegető köre egyre szűkebbre zárult körülötte. Megpróbált fölegyenenedni, hogy férfihoz illő módon nézhessen szembe a támadóival, de hiába. Az inai elernyedtek, tompa szédülés lett rajta úrrá. Vége van, gondolta, mindennek vége, vége. A legények vigyorogva nézték, de nem bántották tovább, előzékenyen engedtek utat Savoónak, aki csípőre tett kézzel állt elébe.

– Senkiházi – mondta, és bejlesztett, mintha fejbe akarná rúgni Pistát. Pista mégsem ijedt meg, talán kicsit lejjebb csúszott ültében, de annál szemtelenebbül nézett szembe Savoóval, aki erre mégiscsak elengedte, ráadásul dühödtt lendülettel a jobb lábát. A halálos rúgás ígéretétől mindenkiben meghűlt a vér. Savoó azonban, szántszándékkal, vagy véletlenül, ez sohasem derült ki, csupán Pista kalapját találta el. A kalap messze repült, egyenesen a terem közepére. Savoó, mint a gumilabda, fűgén ugrott utána, és kéjjel taposta meg. Mintha csak ez lett volna a jel, a többiek tolongva követték, felajzott, de kiéletlen harci kedvüket mintha mind egy szálíg a kalapon akarták volna levezetni, valóságos indiántáncot jártak rajta. A padlón kiterült Szakcsihoz már-már megbékélve tértek vissza, s beérték egy-két hevenyészett rúgással. Amikor észrevették, hogy Pista szájszegletén szivárogni kezd a vér, abba hagyták a rugdosást. Áldozatukat a lábánál fogva húzták ki az árokpartra, összegyűrt, megtaposott kalapját az arcára tették, így hagyták sorsára.

Visszatérve a bálterembe kulcsra zárták maguk mögött az ajtót, így próbálva megakadályozni, hogy bárki kiszökjön és az áldozat segítségére siessen. Legfőképpen Pirire ügyeltek, neki mindenképpen maradnia kellett, és táncolnia hajnalig, mikor is a tetetett, eszelős vidámságnak váratlan vége szakadt. A legrosszabbkor, hiszen már mindenki elfeledni látzott a Szakcsi megveretése körül kerekedett kínos érzéseket, s megkönnyebbülve készült belebódulni a búcsútáncba. Az ajtó, mintha villám tépte volna, reccsenve szakadt föl. A hirtelen bezúduló jéghideg huzatban ott imbolygott Szakcsi rosszullettől támolgó lidércfláng-alakja. A halottsápadt, vérmaszatos arc első pillanatban szánszalmat keltett, de a szemekből sugárzó, mindenre elszánt akarat egyetlen pillanat alatt az egész báltermet meghököltette.

Leállt a zene, a táncosok megzavarodva félkör alakba rendeződtek, s óvatos pantomimléptekkel hátráltak a közeledő Szakcsi elöl egészen a falig. Mintha még a Savoó-banda is megadta volna magát. Ez azonban csak a látszat volt. Túltáplált magabiztosságuktól elvakulva a főnök jeladására azonnal támadásba lendültek, mintha észre se vették volna Szakcsi kezében a kipattintott bicska pengéjének vészjósló villanását. Öten-hatan lehettek, laza csatárláncba fejlődve kerítették be Pistát. Flegmán, nagy pofával arra készültek, hogy ismét minden kockázat nélkül megalázzák. Pista azonban nem hátrált meg, nem húzódott a sarokba, nem kuporodott védekező állásba, ahogyan az elvárható lett volna tőle, hanem hirtelen elszánással előrelendült, a támadói közé siklott, s sziszegve járatta meg húsukban a kést. Az árnyak elhanyaglottak. A kibuggyanó vér illatától megrészegült táncosok, mivel hátrálniuk már nem volt hová, a frissen meszelt falra tapadtak.

Csupán a nyárfalevélként reszkető Piri maradt közepén. Tágra meredt szemmel bámult a semmibe, s mint egy akarat nélküli bábu, úgy túrta, de kényszeredett-boldogan, hogy Pista karon fogja, s kivezesse a bálteremből.

Odakint már a fogvacogató hajnal várta őket. Dideregve bámulták a kelni készülő napot. Érezték, innen már nincs visszaút. Pista lehajolt, magához húzta Pirit, vértől cserepes ajkát szomjasan érintette a lány hűvös nyakszirtjéhez. Megbolondult érzékei elvesztették irányjelző képességüket. Mintha szakadékba zuhant volna, olyan kiszámíthatatlanul, szédülten kavargott körülötte minden. Piribe kellett kapaszkodnia, e gyöngye, de magabízó nádszálba,

hogy el ne essen. És Piri visszakarolta, magához húzta, és fölágaskodva lecsókolta Pista ajkáról a vért. Pistának boldognak kellett volna lennie, hiszen elérte, amit akart, és talán boldog is volt, de csak egy pillanatra. A hibernált gyanakvás, a mindenre elszánt készenlét ott vibrált az idegeiben csillapíthatatlanul. Amikor a bálterem ajtaja kinyílt, bár háttal állt neki, mégis észrevette, azonnal a kése után kapott. Piri lefogta a fiú reszkető kezét.

– Nyugodj meg! – mondta. – Csak anyám az.

– Mit akar? – kérdezte Pista. De válasza már nem volt idő, a kicsi, törékeny özvegy talpig feketében, mint egy kísértet, már melljük is ért. Kendőt terített Piri vállára.

– Siessetek, tűnjetek el, mert már nagyon készülődnek ellenetek! – azzal, mintha ott sem lett volna, visszazaladt a bálterembe.

Pista a kertek alatt, futva kísérte haza Pirit. Őlbe kapta, s magához szorította, hogy érezze, ugráló kicsi melle alatt hogyan dobol a szíve. Csak a lány határozott, rúgkapáló tiltakozása bírta rá, hogy visszaeressze a földre. Kéz a kézben, a válluk egymáshoz ért a szűk kerti ösvényen, így futottak tovább. A kapu előtt újra megcsókolták egymást. Ebben a csókban már nem az iménti lázas, bizonytalan, mégis követelőző szenvedély vibrált, nyugalom áradt belőle, a bizonyosság nyugalma, hogy ezután már mindig, minden nap így lesz az idők végezetéig. Viszály, öregség, halál nem jutott eszükbe, Pista egy pillanatra a késelés várható következményeiről is megfeledkezett. A kapufélfának támaszkodva aggódó, féltő tekintettel követte Pirit, ahogyan a kiskertre ereszkedő tejfehér hajnali ködben a ház ajtajáig szaladt. Legszívesebben utánairamodott volna, belebódult, ahogy elképzelte, vele alszik el, vele ébred. Mégis maradt a kapufélfánál, s megelégedett az ajtóból visszapillantó Piri bocsánatkérő, epekedő mosolyával. Ez a mosoly szárnyakat adott Pistának, úgy érezte, képes volna a hazautat szegélyező, madárcsivogással ébredező jegenyék bármelyikét átugrani, ha akarná. Nem akarta, de így is, mintha fél méterrel a föld fölött járt volna.

Cicázó csendőrtollak térítették vissza a földi valóságba. Egy pillanatra a lélegzete is elállt, annyira meglepődött. Nem csodálkozott volna rajta, ha azonnal letartóztatják, s gyilkosság vádjával mindaddig fogva tartják a csendőrség pincéjében, amíg a megyei perzekútorok érte nem jönnek. Most döbrent csak rá, milyen vékony jégen táncol a boldogsága. Már-már el is búcsúzott tőle. A csendőrok azonban, bár az útját

elállták, egyáltalán nem voltak barátságatlanok. Aziránt érdeklődtek, vége van-e már a mulatságnak. Pista torkán nem jött ki hang, bólítani tudott csupán, de a csendőrok nem tulajdonítva jelentőséget a verekedés jól látható nyomainak, elvégre az minden valamire való mulatságnak természetes velejárója, jó utat kívántak neki, s továbbálltak.

Pista aggódva figyelte, hogyan távolodnak, csak amikor befordultak a sarkon és végleg eltűntek a tekintete elől, akkor könnyebbült meg. Megkönnyebbült, ugyanakkor mintha el is törött volna benne valami, akár órában a rugó. Úgy érezte, megmozdulni sem lesz képes többé. Annak is örülnie kellett, hogy a kerítéslecekre kapaszkodva egyáltalán talpon tudott maradni.

A lüktető hajnal színe előtt reszkető áldozati bárány szemszögéből, ahonnan most szemlélnie adott, különös fénytörések mentén mutatkozott meg neki az unásig ismerni vélt falu. Mintha valami hetedhét óperencián túli idegen lett volna. Még a kakaskukorékolás is más volt, mint egyébként, nem beszélve a felvég felől idecsördülő karikásosstor patogásáról s a nyomába toluló közkonda rőfögéséről, aztán felhangzott a csordás repedtfazék kürtölése, s a disznórőfögést méla tehénbögés váltotta fel. Miközben ő mindent feladva eldölni szeretett volna, mint a tűzre vetett fahasáb, látnia, éreznie kellett, itt most minden és mindenki élni akar. Így aztán – e szelíd, de mindenképpen megszívlelendő kényszer hatására – kénytelen-kelletlen ő is beállt sorba. Legyőzve a csontjaiból sunyin előszívárgó rosszullét ingerét, sikerült hazáig támolyognia.

Anyja éber-sápadtan feküdt a dikón, mint aki mindenről tud, és mégis alszik. Pista óvatosan nyitott be, próbált lábujjhegyen közlekedni, ennek ellenére sem volt semmi kétsége afelől, hogy az anyja minden mozdulatát pontosan észleli.

Ez a sunyi csönd, a tettetett öntudatlanság csöndje végletesen elbizonytalanította. Akaratossá is tette ugyanakkor. Nem kívánt engedni a feléje sugárzó lelki nyomásnak. Tiszta fejjel, egyedül szeretett volna elgondolkozni azon, mi is lesz ezután?

A félálomból szivárgó szavak megdöbentették:

– Kitért a háború, fiam!

– Tudom, anyám – hazudta Pista. Mindegy volt most ez is: béke, háború; élet, halál? Mint szívlövés, az ágyon ülve, vetkőzés közben terítette le az álom. A mélységes és már-már visszavonhatatlannak tetsző öntudatlanság napokig uralkodott rajta. Érezte, min-

den porcikájában ez a sejtés reszketett: a teljes ébredés végzetes lehet. Éppen azért, amíg csak tehette, megpróbálta elkerülni. Álmodni, álmodni akart mindenáron, mert – úgy érezte – csakis az álomban lehet egészen szabad, csakis ott kerülhet fenntartások nélkül Piri közelébe. Idillzátontól idillzátonyig sodródott az álomfolyón, amíg erős kezek meg nem ragadták, ki nem rángatták e céltalan sodródásból, s a szemébe nem világított az ébredés vattólámpája.

– Jaj, jaj, édös fiam, mi lösz veled? – az aggódó anyai lamentálás nyomán a saját emlékezete is éledezni kezdett. Megjelent előtte minden, amit legszívesebben elfelejtett volna. Kíváncsi volt rá, az áldozatok, akikbe beleszaladt a kése, élnek-e, halnak-e, de félt utánuk érdeklődni. Addig jó, amíg nem tudok semmit, gondolta, de közben a legrosszabbra készült. Egyelőre azonban idilli volt a szélcsend. A napsugarak kicsorbultak a frissen hullott hópelyhek még érintetlen kristályszerkezetén, és szikrázva szóródtak szanaszét. Pista a szabadságát élvezte. A falinaptár előtt állva nyújtózkodott, és azt bön-gészte, hány napot maradhat még, mikor kell visszautaznia a városba, amikor a csendőrök rátörtek. A törvény nevében, mondták, de többet nem szóltak. Lapáttenyerükkel megmarkolták Pistát kétoldalt a hóna alatt, és vitték kifelé a házból olyan erővel és lendülettel, hogy szinte a lába sem érte a földet. Anyja, mint egy vergődő, fekete éjjeli lepke csapongva szaladt utánuk, jaj, fiam, fiam, mit csinálnak veled, biztos urak, ne bántsák, kántálta, mint egy sirató imát, de a csendőrök mit sem törődtek vele, félrelökték, akár egy útjukba akadt fatuskót, és mentek tovább.

Az őrsön a parancsnok, ha nem is türelmetlenül, de már várta őket.

– Na, te híros rablóvezér – szólította meg szigorú, mégsem barátságosan hangon Pistát –, meséld el nekünk, mi történt azon a híros búcsúbalon! – A két közlegény olyan hévvel szorította Pista felkarját, hogy a csont csaknem összeroppant benne.

– Leütöttek.

– És aztán?

– Nem hagytam magam. Visszamentem a bálba, de megint rám támadtak. – Pista tüntetően csak azért sem özött, megmaradt a Pesten elsajátított városias, mesterkéltszerű beszédmodor mellett.

– Hányan voltak?

– Sokan.

– És te?

– Csak egyedül.

– Birtál velük?

– Kettőt megszúrtam, a többi elfutott.

– Engöm nem szúrtál volna mög.

– Ki tudja.

– Tögyünk próbát! – mondta a parancsnok, és harci állásba helyezkedett.

– Nincs nálam kés – mondta Pista –, de ha volna, akkor se emelném a parancsnok úrra.

– Csak a pajtásaidra, mi?

– Rám támadtak, meg kellett védenem magam.

– És te mögvédted – húzódott gúnyos mosolyra a parancsnok szája. Itt most ellenkezni egyáltalán nem kifizetődő, ezt Pista is érezte, de képtelen volt visszafogni magát, büszkén vágta a parancsnok szeme közé:

– Igenis megvédtem! – kiszabadítva magát őrzői szorításából fél lépést előrenyomult, hogy a parancsnok szeme közé nézhessen. A vélt visszautasítás helyett váratlan, éppen ezért kissé gyanús megértés fogadta.

– Igazad volt – nevette el magát a parancsnok, és barátságosan hátba veregette Pistát. – Ilyen embőrökre van most szüksége a hazának, akik nem ijednek mög a saját árnyékuktól.

A zubbonya belső zsebébe nyúlt, és egy borítékot húzott elő, amelyet jelentőségteljesen meglebegtetett Pista orra előtt, mint egy nyerő kártyalapot.

– Ez a tiéd – mondta, és Pista kezébe nyomta a borítékot. Pista idegesen, remegő kézzel nyitotta ki. Öt év börtön, tíz év börtön, ilyesmikre számított, ehelyett a Behívóparancs címfej már-már felszabadulásnak számított. Tulajdonképpen fogalma sem volt, mi vár rá. Akármilyen, gondolta, azért a börtönnél sokkalta jobb.

A halál gondolatát könnyed vállrándítással hessentette el magától. Huszonévének minden felelőtlensége benne volt ebben a vállrándításban s az ajkára törekvő fölényes, öntelt mosolyban, amellyel édesanyja panaszos szavait próbálta öreges lamentálássá minősítve távortartani magától. Ezek a szavak azonban minden igyekezete ellenére ott kísértettek az emlékezetében, fölidézve az olasz karsztok hőségétől vibráló poklát, a könyörtelen orosz hőmezőket s a fölöttük keringő dögevő varjak felhőgomolygását, egyszóval mindazt, ami anyjának a háborút jelentette, amely elragadta tőle a férjét, árvává tette Pistát magát is, s a falu fiatalságának szabad prédájává vetve megkeserítette egész ifjúságát.

Éppen most, amikor már-már úgy érezte, felülkerekedhet saját balsorsán, nem akart tudni a múlttól,

felejteni akart, felejteni minden áron. A háborút egy nagy kalandnak próbálta elképzelni, de ennek a képzetnek a kialakításához hátat kellett fordítania az anyja szavaiból rázáporozó keserű tapasztalatoknak. És egyáltalán mindenféle tapasztalatnak, nemcsak a közvetett közösségi tapasztalatoknak, de azoknak is, amelyeket a saját bőrén volt kénytelen érzékelni, és érzékelt most is, amikor kinyílt előtte a fogda ajtaja.

Mielőtt azonban kilépett volna a szabadba, görcsös fájdalom markolta össze a gyomrát, görnyesztette egy botozó vénember tartásába az alakját. Hátába, mint cirkuszi késdobáló kései, úgy nyilalltak bele az őrmester útrabocsátó szavai.

– Eriggy, mönny haza anyádhó, osztán bucsuzz el tüle, mög a kedvesödtül is, ki tuggya, látod-e még üket valaha, de mögszökni ne próbájj, szömmel tartunk, és jaj lössz neköd, ha nem engödelmesköcc!

Pista nem válaszolt. Nem dacból. Érezte, ez valahogyan benne volt a levegőben, az őrmester nem is tart igényt a válaszára. Semmire. Az ügyet lezárta, vége, mehet, amerre akar, mindegy, úgyis szemmel tartják, és rákényszerítik az akarataikat, akármit is forralna a fejében, így aztán jobb, ha nem gondol semmire, hagyja, hadd vezesse a végzet, amerre akarja.

A behívót nem mutatta meg az anyjának, senkinek, arra a kis időre, amit még itthon tölthet, nem akart sem sajnálkozó, sem kárörvendően csúfondáros arcokat látni maga körül. A városba már nem megy vissza, mert nem is mehet, ez eldőlt, gondolta visszaemlékezve az őrmester figyelmeztető szavaira. A komód fiókjából egy megsárgult levelezőlapot kotort elő. Nagy ceruzarágcsálás közepette a levelét megírta: „Mester úr, nem mehetek vissza dógozni, mer behívót kaptam. Isten álgya! Szakcsi Pista.”

Mielőtt azonban fölragasztotta volna a bélyeget, belátta, nem lesz ez így jó, hiszen ha a postamester elolvassa a lapot, és miért ne olvasná el, az anyyi, mintha a kisbíróval doboltatná ki a hírt faluszerte. Kopertát vett, ebbe rejtette a lapot. Mielőtt bedobta volna a postaládá-

ba, elbizonytalanodott, talán mégis jobb volna visszatérnie a városba. Az ösztöne azt súgta, el, el innen, ebből a felbolydult darázs-fészek-faluból, s ha Piri nincs, talán haza se megy az anyjához elbúcsúzni, föl-pattan az éppen közelgő hat-huszas személyre, s fittyet hányva az őrmester intelmeire, a megkéselt cimborák hogylétére, az anyai aggodalmakra, illa berek, nádak erei, köddé válik a nagyváros dzsungelében.

Így azonban maradt. Közömbös tekintettel bámulta a csikorogva, nyögve fékező, fénylő testű fekete gőzöst, amely minden erőlködése dacára jóval túlfutott az indóház előtt kialakított peronon, s valahol a füves árokpart mentén állt meg, hogy aztán a lépcsőkön kiabálva föl-le tornázó, kosarakat, bőröndöket taszigáló utasok elcsitulását meg se várva, az iméntinél is nagyobb erőfeszítés árán újra nekilendüljön, s tovább folytassa egyhangú, dohogó araszolását a város irányába.

A város, a város! Pista a távolodó kerekek eleinte lassúdad, majd egyre szaporább kattogásából is a csábító-kábító távoli szirénhangokat vélte kihallani, mégsem vesztette el a fejét, mégsem vetette magát az araszolásból

vágtatásba lendülő vonat után, pedig árbochoz sem kötözte senki, egyedül állt a szélfúttá peronon, egyedül, védtelenül és kiszolgáltatottan. Fülébe sem öntött viaszt, mégis, bár hallott mindent, mintha nem hallott volna semmit, rezzenéstelen, szinte unott arcgal fordított hátat a fekete angyalnak.

Haza szeretett volna jutni, haza végre, de kerülőúton mégis Piriék felé vette az irányt. Megállt a ház előtt. Már alkonyodott, odabent fellobbant a petróleumlámpa fénye, az éledező láng ingatag tánca visszatükröződött az ablaküvegen. Sokáig állt így a szerda göcsörtös törzsének dőlve, de hiába, a ház mélyen rejtette titkát, Piri sem az udvaron, sem az ablakban nem mutatkozott. Pista mégsem volt csalódott. Nem látni szerette volna Pirit, nem beszélgetni akart vele, de még most az ölelésére, a csókjára sem vágyott, egyesegyedül a közelségét kívánta minden

Hárfázó (lavirozott tus, diópác, 1975)

zavaró mozzanat nélkül. S ez most megadatott neki. Elképzelte, Piri asztalt terít, anyja előhossa a vacsorát, tejfölös túró, hagyma, kenyér, esetleg frissen főtt, vajba tört krumpli, amelynek az illatát is érezni vélte, olyannyira, hogy szinte összefutott szájában a nyál. Piri elmosogat, ágyat bont, hálóingre vetkezik. Pista látni is vélte hajlongó alakját, mintha csak egy friss-leveles tavaszi ág ingott volna könnyedén az ablak keretében. Aztán valaki elfújta a lámpát. Pistának minden egyes porcikájába belesajdult a fájdalom, amiért nem lehet ott, nem bújhat be Piri mellé az ágyba, nem, igazából nem is szeretkezni szeretett volna vele, hallgatni szerette volna csupán hajnalig ébren a kedves leheletkönnyű madárpihegését. Ezt a vágyképet dajkálva magában indult hazafelé. A kora tavaszi fagyreccsentő éjszaka csillagai csodálkozva bámultak a holdkóros tévelygőre, s hallgatták a pesti inas-slágerék fülbemászó dallamait, amelyeket boszorkányos füttykésztségével nemcsak életre keltett, de szinte a fölismerhetetlenségig ki is cifrázott jókedvében.

Nem számolt most azzal, ez a pár hét szabadság, amit a sors és önmaga engedélyezett magamagának, mire lesz jó, elég volt neki annyi, Piri közelében maradhat, láthatja, hallhatja a hangját, talán egy újabb csók, nem többre, másra most gondolni se akart, elég lesz majd – gondolta – a többivel az álmaiban megküzdnie.

Az első éjszaka nem a vágyálmok jegyében telt el, ahogyan elalvás előtt remélte, hanem a hidegverejtőkes lelkiismeret-furdalás elleni sikamlós küzdelemben. Mi lett a két fiúval, akiknek belei között megjárta a kését, élnek-e vagy tényleg meghaltak, ahogyan azt a faluban néhány rosszindulatú pletykafészek vénasszony már a bál másnapján elhíresztelte?

Érzékeit a rázúduló élmények a működőképesség határáig megterhelték, talán ezért nem jutott el a tudatáig, hogy függetlenül a külvilág rosszindulatú vádaskodásától vagy éppen megbocsátó cinkosságától, Isten előtt így is, úgy is, bárki bármit mond, el kell számolnia mindazzal, amit tett. Ezen a nyugtalan, lelkiismeret-furdalás gyötörte éjszakán kellett rádöbbenie, nincs kibúvó, és még arra sincs lehetősége, hogy a végítélet harsonáinak zendülését kivárja, a saját lelkiismerete, amelyet – talán Isten rendeléséből? – minden igyekezete ellenére sem sikerült elaltatnia, minden pillanatban számon kérheti, és számon is kéri.

Alig pitymallott, amikor a nyárfákkal szegélyezett szélfúvásos peronon a megyeszékhelyre tartó öt-húszas

érkezésére várva elsőként megjelent. A két megszárt gyerek, Gázsó Jóska meg Kocsor Jancsi alaposan meglepődtek, amikor Pista rájuk nyitotta a kórterem ajtaját. Eleinte nem tudták mire vélni a látogatást, zavartan vigyorogtak, Pista parolára nyújtott kezét sem akarták elfogadni, az is megfordult a fejükben, Pista talán csak gúnyolódni akar velük, de aztán látva, hogy komoly a szándéka, a látogatást valóban bocsánatkérésnek szánta, hamar fölengedtek, s hálásan szorongatták az őket – nem is olyan régen – megsebző kezét. Pista melléről egyszeriben legördült a lelkiismeret-furdalás mázsás sziklája. Felszabadultan sétálgatott a két sebesülttel a kórházfolyosón, hirtelen olyan nagy lett közöttük az egyetértés, hogy még egymás vállát is átkarolták, a legszívesebben – ha a hely szelleme beléjük nem fojtja a szót – dalra fakadtak volna. A folyosót végestelenvégig elkísérő széles ablakokon boldogan áradt be az ígérkező tavaszt jelentő kora reggeli napsütés, a klór- és gyógyszerszagú levegőbe mintha elvétve itt-ott virágillat keveredett volna. Pista úgy érezte, újjászületett. A fiúktól, akikkel egy életre barátságot fogadott, úgy búcsúzott, mintha a testvéreitől búcsúzott volna.

És most már könnyű szívvel leste a Pirivel való találkozás lehetőségét, de az igazi találkozásra alkalom nemigen akart adódni. Vasárnap a templomban rajta felejtette a szemét, ki-bejövet megszoríthatta a kezét, este, a házuk előtt a padon válthattak néhány, Piri anyja által is ellenőrzött szót, de azt a csókot, amely akkor, a farsangi bál után, bár akarata ellenére, mégiscsak a harctérig röpítette, megismételni nemigen mutatkozott lehetőség. Végtelenül fáradt és tanácstalan volt. Napokig ki sem kelt az ágyból. Az agyában doromboló fájdalom szinte megbolondította: mintha eltévedt ágyugolyók ugráltak volna a koponyájában belülről bombázva az üresen visszhangzó csontboltozatot. Már-már belebékült a tudatba, hogy ez nem más, mint a közelítő halál csinnadrattája, amikor ki se nyitva szemét, megérezte, még mielőtt a munkától érdes, mégis pipacsszirom-puhán rebbenő ujjak csukott szemhéját megérintették volna, Piri megbékítő, minden feszültséget feloldó közelségét. Hallotta a ki nem mondott szavakat is, kristálytisztán csendültek, mint az üvegharangok, gyere, ne félj. A szeme akaratlan nyílt föl, hirtelen világosság lett, de ebben a nagy világosságban nem látott semmi mást, csak Piri kisírt, tő-zöld szemének csillámlását, de hát nem is akart látni többet. Orrcimpája megremegett, amikor Piri illatát megérezte, ezt a kősa búzavirág-illatot, amely egyaránt áradt a lány idegesen reszkető bőréből és a hímzett lenvászon ing és szoknya

ráncaiból. Mintha feltámadt volna, de már nem abban a világban, amelyből úgy érezte, végleg sikerül kiszédülnie, hanem egy egészen más, kétszemélyes világban, ahol Piri és rajta, meg kettejükét körülvevő személytelen ragyogáson kívül semmi más nem létezik. Piri Pista lázasan lüktető homlokára csúsztotta a tenyerét, könnyedén végigsimított rajta. Majd könnyedén kibújt a ruhájából és Pista mellé siklott az ágyba, átölelte és megcsókolta a lázban reszkető fiút.

Pista a halálra szánt hadfi férfivá avató kényszer szerepét próbálta eljátszani, hirtelen egykori önmagát is elveszítve valami kietlen és felfoghatatlan senkiföldjén találta magát, félelemtől eltévelyedve nyüszítő, tehetetlen és kétségbeesett gyermekként fogadta a váratlanul ölébe omló boldogságot. A semmi öröme volt ez, a kamaszkori álmok nihilbe torkolló idillje. Képtelen volt simogatva bejárni Piri testének minden hajlatát, csöndesen magához édesgetve kivárni azt a pillanatot, amikor a legfőbb öröm forrása is magától nyílik meg előtte. A türelmetlen, elsietett öleléstől görcsbe rándult a teste, magja Piri meztelen hasára lövellt. Jeges veríték gyöngyözött végig a hátán, szeretett volna eltűnni, megsemmisülni, de ha már ezt nem lehet, legalább mondani valamit a maga melegségére, de a szavak értelmetlen hebegéssé gabalyodtak az ajka között. Piri szerette volna nyugtatni, de nem merte, nehogy Pista azt higgye, gyakorlott szerető, minthogy nem is volt az, csak ösztönösen érzett rá, mit kellene tennie.

– Édesanyám bármikor begyühet – dadogta ki Pista idegességének vélt okát.

– Nem gyün – mondta Piri. – Ő küldött be hozzád, menj csak lányom, mondta, nem zavarlak bennetöket.

– Így volt? – kérdezett vissza Pista hitetlenkedve.

– Igen – mondta Piri. – Annyira meglepődtem, hogy nem tudtam nemet mondani.

– Pedig akartál volna?

– Nem, örömmel jöttem – mondta, és odabújt Pistaéhoz, de el is rebhent tőle azonnal. – Most már menni kell! – búcsúzott, s egy csókot lehelt Pista szájára, majd fűgén kiszökött az ágyból. Öltözni kezdett. Pista követte.

A konyhában szorosan egymás mellé ültek a lócán. Az asztalon vászonkendővel gondosan letakarva frissen illatozó pogácsa várta őket, de nem nyúltak hozzá, fogták egymás kezét, hallgatták a csepergő ereszeszését, a lobogó tűz duruzsolását, de nem az esendő zajokra figyeltek, nem is a bennük megbúvó

csendre, hanem csak egymásra, arra a kölcsönös lélekjelenlétre, amely kényes, rebegő szárnyú lepkeként vigyázott rájuk. Pistában még ott sajgott a balul sikerült pásztoróra szégyene, de a Piri érintéséből áradó határtalan bizalom percek alatt behegesztette az önérzetén esett sebet. Ha nem is hiánytalanul, de boldognak érezte magát, sejtette, ehhez fogható boldogságban soha többé nem lehet már része. Szerette volna azt hinni, hogy ez az érzés csalóka, van, s elérhető e megbocsátó egymásra találásnál kielégítőbb beteljesülés is, de ez a gög és hiúság sarkallta elégedetlenség már a föllobbanás pillanatában kialudt, mint a szélben sercent gyufa lángja. Mintha Isten tenyerén, egyenesen a semmiben ültek volna, nem is ültek, lebegtek, s csak a tenyerük érintése, az egymásba kulcsolódó ujjak kapaszkodása tartotta őket vissza a körülöttük kavargó zuhanás szédületétől. Meg sem hallották, amikor Pista édesanyja megkocogtatta a tornácra nyíló konyhaajtót, háromszor kellett zörgetnie, mire a fiatalok felriadtak. Piri ért először földet, szökött le a lócáról, szaladt az ajtóhoz és nyitotta ki. Nem véletlenül, hiszen ő is zárta be, amikor Naca ágyi magukra hagyva őket a fülébe súgta, zárd be, lányom, az ajtót, nehogy valami megzavarjon benneteket.

Ami elmúlt, elmúlt, a mulasztásainkat meg nem törtéنتé tenni többé nem lehet. Ennek az igazán és pontosan soha meg nem fogalmazott felismerésnek a jegyében vált el Piri és Pista útja. Bárhogy is igyekeztek, és szerették volna, a bevonulás előtt egy újabb meghitt találkozóra már nem sikerült sort keríteniük. Az eleinte végtelen hosszúnak vélt szabadság villámgyorsan elröpült.

Jaj, csak az a hajnal soha be ne következett volna! De hát senki semmit nem kérdezett tőlük, az ébredés egyszer csak ott dörömbölt a halántékukon, és akarták, nem akarták, indulni kellett. Utólag is mindketten leginkább ezt a pillanatot szerették volna kitörölni az életükből.

Pista szinte egész éjszaka ébren forgolódott az ágyban, de nem akart fölkelni, amíg a hajnali derengés első röntgenfénye meg nem jelenik az ablakon. Erre a jelre várt. Az édesanyja nem, a petróleumlámpa világánál könnyeivel küszködve a fia útra való tarisznyáját rendezgette.

A falu másik szélén ugyancsak egy tenyérszi szobában Piri szökött ki a meleg dunna alól. Meztelen talpa óvatosan kereste a hideg sárgaföld padlatot, nem akarta, hogy hirtelen mozdulatától megnyikkanjon az ágy, s éberén alvó anyja fölneszelve kérdőre

vonja: mi történt, lányom, hova mégy? Az ablakhoz osont, a féltve őrzött, cserépből nevelt pirosrózsához, amely minden józan várakozásnak fittyet hányva az elmúlt napokban virágot bontott. A vérvörös bimbóból kifeslett szirmok sötéten parázslottak a tejhomályos ablak fényében. Piri nagyujja körmével tövénél roppantotta meg a virágos szárát, amely azonban nem adta meg egykönnyen magát. Rejtett tuskóját Piri ujjbegyébe mélyesztette. Piri a fogával távolította el bőre alól a tuskét. A kibuggyanó vércsepp a letört rózsaszál levelére csöppent, s úgy remegett ott, mintha csak a bontakozó szirmok harmat tükrözte visszfénye volna. Pirinek nem volt érkezése arra, hogy a sebesülésével foglalkozzék. A zsákmányt papírtasakba csomagolva a keblébe rejtette. Pillanatok alatt felöltözött, s az este előkészített pogácsás batyut magához véve kilépett az ajtón.

Még a madarak is alig csiripeltek, amikor felhangzott a regruták búcsúztatására összeverbuvált cigányzenekar hangolása. A lassan letisztuló, egymáshoz illeszkedő hegedűfutamokat még ide, az alvégre is elsodorta a berki szél fagyoldozó, vizet árasztó lehelete. Pirinek körül se kellett néznie, anélkül is érezte, nincs egyedül, és valóban, csaknem minden portáról kiröppent egy-egy virágos kendő keretezte leányarc, gyászba öltözött asszonyalak.

A csendőrs előtt kiszélesedő árokparton már javában gyakorlatozott a tizenegynéhány tagú újoncsapat. Egyenruhájuk nem volt, de csákót meg valamiféle özönvíz előtti mordályt mindegyik kapott, így hát nem volt akadálya annak, hogy holmi katonai díszszemlére emlékeztető ünnepélyességgel vonuljanak végig a falun. A dízlépésben, amit a toborzótiszt vezényelni szeretett volna nekik, hamar elakadt a lábuk, így hát mindnyájuknak be kellett látniuk, ezt jobb, ha nem erőltetik. Inkább a nótázásra helyezték a hangsúlyt. Nemcsak a falusi multságokon megércesedett fiatal férfihangok predesztinálták erre a felvonulókat, hanem a menet élén haladó, nemzetiszínű szalagokkal díszített szekéren imbolygó cigánybanda muzsikája is. A műsor a Kossuth-nótával kezdődött. Gazsi primás többször is belekapott a Kossuth-nóta dallamaiba, mire sikerült dalolásra bírnia a lógó fejű újoncokat, a fiatal torkokból szint egyszerre robant ki a 48-as keserű elszántság dala:

*Kossuth Lajos azt üzenté,
Elfogyott a regimentje,
Ha még egyszer azt üzeni,
Mindnyájunknak el kell menni.*

Egyedül a toborzótiszt eszmélt e németellenes, rebellis nóta hallatán, hogy valahogyan máshova kellene tenni a hangsúlyt, s erős bölömbika hangján Kossuth Lajos nevét Horthy Miklóssal próbálta túlharsogni. Társa ebben az igyekezetében nemigen akadt. A fiúk, a falu halálra szánt árvái nemigen értették még a kor szavát. Ők Kossuth Lajosra esküdtek, a toborzótiszt Horthy Miklósról. Érzékelve a disszonanciát, Gazsi gyorsan nótát váltott. Régebbre ásott a magyar múltba. A Csínom Palkóval kezdte a kuruckodást:

Csínom Palkó, Csínom Jankó,

Csontos karabélyom... – cincogta. Erre a hangra aztán, a nem tudni semmiről semmit zsoldos vigalmára mindenki rákapott. Gazsi azonban az út szélén gyászban álldogáló, kezüket tördelő asszonyokra emelve a tekintetét, belátta, bármennyire is kikívánczik hegedűje szívéből ez a mulató hejehuja-dallam, illeni semmiképpen sem illik az alkalomhoz. Átváltott hát a

Hej, Bercsényi, Bezerédy,

Magyarok híres vezéri! – kezdetű ország-sirátorára. A hegedűje úgy jajgatott, mint valamely régesrég hucul földi kuructábor fejedelmhívó tárogatója. A magyar sors esélyeit latolgató kurucnóta hangzataiba alig egynéhányan dűnnyögtek bele. Azért a szó, a dallam e szégyenlős megnyilatkozás ellenére is elemi vonzással talált egymásra, szinte senki nem tudta kivonni magát a hatása alól, még a legharcedzettebb, kemény basaparasztok szemében is könny csillant e siralmak hallatán.

A toborzó őrmester ideges köhécselése volt az egyetlen figyelmeztető jel, ami Gazsit újabb váltásra ösztönözte. Egy Karádi-nóta édes-bús giccsével gördült be a szekér az állomásra. A hozzátartozók itt búcsúzhattak el a legényektől. Mivel az első transport mind első világháborús árvákból állott, a búcsúztatók többsége nő volt, zokogó, sötétbe öltözött anyák, sajnálkozó nagynénik, néhány fiatal lány, a hirtelen fellángolt szerelem megperzselt pilleszárnyú áldozatai, s csak alig egy-két nagyapa, nagybácsi. Piri egy darabig tétovázott, nem tudta eldönteni, odamerészkedhet-e a családi körbe, de amikor látta, hogy a nála sokkal kevesebb kockázatot, eddig jószerével semmiféle konfliktust sem vállaló fruskák is hirtelen elszánással hősnek álmodott választottjaik nyakába ugranak, ő is elindult Pista felé. Pista édesanyját átölelve állt az állomásra lassan begördülő katonavonat lépcsője előtt, és – mintha a cikor-

nyás cigánymuzsika, a begördülő szerelvény zötykölődésének iromba zajai, a sok-sok teátrális jajveszélés nem is létezett volna – őt várta halálos, semmihez sem fogható csöndben.

Piri megértette a hívást, és szinte öntudatlanul, mint egy vijjogva zuhanó, bódult madár, aki maga sem tudja, hogy a veszét vagy a boldogságát keresi, úgy röppent Pista karjába. Egyre szorosabban ölelték egymást, amikor Pista ajka az ajkához ért, s ő is végre átadhatta volna magát a búcsút beteljesítő csóknak, hirtelen fölszisszent, s ellökte magától Pistát. Pista nem értette, mi történt, a gőzös hideg vasfogantyúja után kapott, hogy fölkapaszkodják a meredek lépcsőn, s örökre elszakítson minden szálát, ami ide, ehhez az őt mindegyre keserűen megalázó anyaföldhöz köti. Piri riadtan szorította meg a távozni készülő fiú karját, és kebléből előhúzta a papírba bugyolált, kétszeresen is bevérezett rózsaszálát. Kibontotta, s átnyújtotta Pistának. Pista megcsókolta a Piri vérével megfestett tüskéket, s a rózsaszálát a vállára akasztott mordály csövébe tűzte. Mindkettőjük szemét elfutotta a könny. S az egyre jobban rázkódó zokogás, amely teljesen hatalmába kerítette őket, sem volt képes megakadályozni, hogy végül mégiscsak mindenről megfeledkezve újra átöleljék egymást, és egy önfeledt, végtelennek szánt csókkal megkössék azt az életre szóló

szövetséget, amelyet valószínűleg nem kötnek meg, ha gerincroppantó buktatóit előre látják. Életüknek talán ez volt az egyetlen makulátlan boldogsággal telített pillanata, de csak azért, mert képesek voltak megfelekedni mindarról, ami velük, ami körülöttük történik. Kábulatukból az indulásra készen rázkódó mozdony füttye ébresztette fel őket, s nyomban rá válaszul a toborzótiszt indulásra hívó vezényszava is elhangzott, de mivel az újoncok nem nagyon akartak kibontakozni szeretteik öleléséből, három figyelmeztető lövéssel adott nyomatékot parancsának. Nemhiába, a leendő hadfiak, mint a bolhák ugráltak fel a már mozgó katonavonat lépcsőire. A toborzó parancsnok elégedetten nyugtázta, akár egy jó pásztor, együtt a nyáj, s nem sokat foglalkozott azzal, hogy az élet vagy a halál mezőire tereli-e őket. A fiúk önfeledt integéttéssel, a szél szárnyára bocsátott lélekerősítő nótázással próbálták elűzni a lelkükben fészkelő kétségeket.

Piri szeméből árvízi bőséggel patakozottak a könnyek. Hirtelen és váratlanul világosodott meg előtte e teátrális búcsú minden hamissága. Hátat fordított az andalító cigányzene érzelmes hangulatába feledkezett kísérőknek, s mint egy fúria iramodott meg, rohant hazáig, hogy párnába fúrt arccal, mindenkitől távol, egyesegyedül kisírhasssa magát, s elbúcsúzzék Pistától és beteljesületlen közös boldogságtól.

Pihenő vándor (tus diófapác, 1983)